نگاه

پوپولیسم جدیدترین نسخه جمهوریت در ترکیه

چرا «اردوغان» به آرای مردمی رجوع می‌کند؟

جواد قربانی آتانی

این‌روزها کوه سیاست ترکیه دفاع‌تر از هر زمان دیگری در بیش از یک دهه گذشته است. سنت‌شکنی بزرگ در تاریخ این کشور دلیل اصلی این حرارت است. انتخاب رییس‌جمهور به‌طور مستقیم توسط آرای مردمی

این تغییر بزرگ در ادامه تغییراتی ایجاد شد که با به قدرت‌رسیدن حزب عدالت و توسعه در سال ۲۰۰۲ کلید خورد. به قدرت‌رسیدن یک حزب اسلام‌گرا در کشوری که اصول لایسیکی به‌شدت توسط احزاب سکولار و ارتش این کشور حراست می‌شد، خود نشانگر آغاز دوران جدید در ترکیه بود. پس از آن با به نخست‌وزیری رسیدن شخصیتی کاریزماتیک، جاه‌طلب، زیرک و اقتدارگرا به نام رجب طیب‌اردوغان باعث شد تا رفته‌رفته از وزن جامیان سکولاریسم در ترکیه کاسته شود و بر قدرت و وزن اردوغان و حزبش افزوده شود. این قدرت تا به آنجا رسید که آنها موفق شدند تغییرات دلخواه خود را در قانون اساسی ایجاد کنند. اما این تغییرات را نباید تنها تغییر در شیوه‌های دموکراتیک در ترکیه دانست. این تغییرات تا آن حد بنیادین هستند که ممکن است در آینده‌ای نه‌چندان دور سیمای سیاسی ترکیه را به‌طور کامل تغییر دهند.

در دور نخست انتخابات ریاست‌جمهوری ترکیه که ۱۰ آگوست (۱۹ مرداد) برگزار می‌شود، سه نامزد به رقابت خواهند پرداخت: رجب طیب اردوغان، صلاح‌الدین دمیرتاش، رییس حزب دموکراتیک خلق‌ها و اکمل‌الدین احسان‌اوغلو، کاندیدای مستقل.

در کاندیداشدن اردوغان برای انتخابات ریاست‌جمهوری نکته مهمی نهفته است. بر اساس قانون اساسی ترکیه، رییس‌جمهور رییس دولت و نخست‌وزیر رییس حکومت و کابینه است. در واقع قدرت اجرایی کشور در دست نخست‌وزیر و ریاست‌جمهوری بیشتر بستی تشریفاتی است. حال سوال اینجاست که چرا اردوغان تمایل دارد تا نخست‌وزیری مقتدر را با پستی تشریفاتی معاوضه کند؟ البته آن هم در شرایطی که با شکست در این انتخابات بسیار دشوار است بتوان اعضای حزب را قانع کرد که مجدداً اردوغان را برای احراز کرسی نخست‌وزیری نامزد کنند. اما با توجه به اینکه در انتخابات اخیر محلی، حزب عدالت و توسعه موفق شد بیش از ۴۵ درصد آرا را جمع کند، وی همچنان به پیروزی خود در انتخابات ریاست‌جمهوری همچون تمام انتخابات‌ها در ۱۲ سال گذشته ایمان دارد.

از چند جهت می‌توان به پاسخ سوال فوق نزدیک شد که یکی از آنها نتایج همین انتخابات اخیر است. در طی چندسال اخیر به‌طور معلوم از میزان آرای حزب عدالت و توسعه کاسته شده است و دیگر خبری از پیروزی‌های قاطع اردوغان و حزبش نیست. به این مساله باید اعتراض‌هایی گسترده در یکی، دوسال گذشته را نیز افزود که دولت اردوغان و حزبش را با چالش جدی مواجه کرد. تمام اینها نشان‌های بوده است برای اردوغان که شاید دیگر نتواند از طرق دموکراتیک خاص‌ها

مسند خود را حفظ کند. زیرا با افزایش نمایندگان مخالف در پارلمان نه‌تنها تصویب برنامه‌های وی دشوارتر شده، بلکه این احتمال وجود دارد در آینده‌ای نه‌چندان دور حزب عدالت و توسعه ناچار به تشکیل دولت ائتلافی شود یا به‌طور کامل قدرت را از دست بدهد. بنابراین اردوغان هر چه بیشتر به این سمت کوچ می‌کند که قدرتش را بر پایه آرای عمومی استوار کند، زیرا در اینجا دیگر این آرای مستقیم مردمی است که تکلیف را مشخص می‌کند و اگر هم وی نتواند نیمه+۱ را از آنها دست آورد، ایمان دارد که در مرحله دوم قادر به کسب اکثریت نسبی آرا خواهد بود.

بنابراین می‌توان نتیجه گرفت که اردوغان هرچه بیشتر در راستای پوپولیسم حرکت می‌کند، چنان‌چه در خلال نارآرمی‌های اخیر نیز بیش از هر زمان دیگری وی به میان حامیانش رفت و پاسخ مخالفان را تهییج حامیانش داد.

جنبه‌های دیگری که باید به آن توجه شود، یکی رسوایی بزرگ مالی است که اخیراً در دولت اردوغان کشف و موجب استعفای برخی از مهمترین اعضای کابینه‌اش شد و دیگری سیاست خارجی دولت وی است. در مورد اول، اردوغان به‌شدت تحت فشار قرار گرفت و با افزایش دامنه اتهام‌ها، اعتبار سیاسی وی در معرض آزمونی جدی قرار گرفت. همچنین تنیجه‌دادن سیاست‌های اردوغان در سوریه و عدم موفقیت وی در پیوستن به اتحادیه اروپا و متهم‌شدن او به رباکاری از بازوکاندن اوضاع به حد اعلای یک دولت غیرقانونی به جهان اعمال نکاه کرده و از سوی دیگر همچنان روابط گسترده‌ای با اسراییل دارد، هرچه بیشتر اعتبار سیاسی اردوغان را مورد سوال قرار داده است. این عوامل مزید بر علت بوده‌اند تا هرچه بیشتر از محبوبیت حزب عدالت و توسعه کاسته شود. بنابراین می‌توان گفت اردوغان بین کناررفتن از پست نخست‌وزیری برای حفظ اعتبار حزبی و بالارفتن از نردبان قدرت با تکیه بر پوپولیسم، دومی را برگزیده است.

اردوغان جاه‌طلب‌تر از آن است که قدرت را رها کند. او قصد دارد تا با تکیه‌کردن بر پست ریاست‌جمهوری در برنامه‌های بلندمدت، بر وزن این پست تا حدی بیفزاید که از پستی تشریفاتی به قدرت اول کشور بدل شود و آن زمان دیگر در طراب دایمی از نمایندگان مخالف در پارلمان و حتی قضات دادگاه‌ها بهسر نخواهد برد.

نخست‌وزیر رییس‌جمهور می‌شود؟

رویای «اردوغان» در گرو رای مردم

آزاده کشورودوست

عکس: EPA

ریاست‌جمهوری اطمینان دارد. این روزنامه اینطور نتیجه‌گیری و تحلیل کرده است: «اردوغان برای پیروزی در این انتخابات باید بر موانع زیادی غلبه کند ولی این روند برای او چندان هم دشوار نیست چرا که از حمایت شهروندانی برخوردار است که استانداردهای زندگی‌شان بالاتر رفته است. با این وجود، عدم پیروزی وی در دور نخست انتخابات و درگیرشدن در یک چرخه رقابتی طولانی‌تر، منافع ترکیه را بیشتر تامین خواهد کرد. پیروزی چشمگیر اردوغان در انتخابات ریاست‌جمهوری وی را در مقام ریاست کشوری قرار خواهد داد که تاروپود اجتماعی آن به موازات به شهروندرسیدن او فرسوده شده است؛ روندی که بیشتر به پوتین شباهت دارد تا اتاتورک. این ترکیه نخست رهبری اردوغان، دیگر آن کشوری نخواهد بود که در دوره نخست ۱۰ ساله نخست‌وزیری وی مورد تقدیر قرار می‌گرفت. باوجود این برداشت عمومی‌ای که اردوغان در دو نخست انتخابات پیروز خواهد شد، به دست‌آوردن این پیروزی چندان هم آسان نخواهد بود. تصمیم حزب دموکراتیک خلق (اچ‌دی‌پی) برای معرفی «صلاح‌الدین دمیرتاش» سیاستمدار جوانی که حداقل در میان طیف گسترده‌ای از رای‌دهندگان ترک و همچنین دموکرات‌ها، لیبرال‌ها و به‌ویژه محافل چپ‌گرا محبوبیت زیادی دارد، کار را برای اردوغان سخت‌تر کرده و ممکن است تعیین تکلیف سیاسی وی را به دور دوم انتخابات که برای اواخر ماه اگوست برنامه‌ریزی شده است، بکشاند. این پیش‌بینی به یک حساب و کتاب ساده نیاز دارد. حزب «عدالت و توسعه» اردوغان در انتخابات محلی ۳۰ مارس که به‌نوعی «تمرینی برای انتخابات ریاست‌جمهوری ترکیه» بشمار می‌رفت، تنها ۴۳ درصد آرا را از آن خود کرد، در حالی که حزب ایوزیسیونی «جمهوریخواه خلق» و حزب «حرکت ملی» در مجموع ۴۴ درصد آرا را به خود اختصاص دادند. حزب صلح و دموکراسی و حزب دموکراتیک خلق نیز روی هم حدود هفت‌درصد آرا را کسب کردند. بنابراین هرگونه تکرار چنین الگوی رای‌دهی در انتخابات ریاست‌جمهوری، نشان می‌دهد با توجه به اینکه پیروزی در دور نخست انتخابات مستلزم به دست‌آوردن حداقل ۵۰ درصد آرا به‌اضافه یک رای است، اردوغان برای پیروزی در این دور به هفت‌درصد رای بیشتر نیاز دارد. اردوغان نمی‌تواند بیش از این در دور نخست انتخابات روی آرای کردها حساب باز کند چراکه از یک طرف دمیرتاش، رقیب وی است و از طرف دیگر، جنبش سیاسی کرد تلاش می‌کند در سایه تحولات سوریه و عراق، انتخابات ریاست‌جمهوری ترکیه را به صحنه‌ای برای نمایش قدرت تبدیل کند. یک مقام رسمی حزب دموکراتیک ترکیه در این‌باره گفته است این حزب انتظار دارد حدود ۱۰ درصد آرا را کسب کند و با معرفی دمیرتاش به‌دنبال جذب آرای علوی‌ها و طیف ناراضی حزب جمهوریخواه خلق بوده است.

به‌نظر می‌رسد گروهی خاص از کمالیست‌ها و طیف‌های متعصب حزب جمهوریخواه خلق از جمله ایسن ناراضیان باشند. انتخاب «اکمل‌الدین احسان‌اوغلو - دبیرکل سابق سازمان همکاری اسلامی که به‌لحاظ سیاسی فردی محافظه‌کار بشمار می‌رود- در راستای هماهنگی با حزب ملی‌گرای حرکت ملی می‌تواند دلیلی بر این مدعا باشد. حامیان سرسخت اردوغان نه‌تنها روی آرای ناراضیان در حزب جمهوریخواه خلق بلکه بر روی آرای حزب ملی‌گرای حرکت ملی که از قضا احسان‌اوغلو را متعلق به خود نمی‌دانند نیز حساب کرده‌اند. این مساله به معنای آن است که اگر حزب جمهوریخواه خلق و حرکت ملی نتوانند رای‌دهندگان خود را به حضور پای صندوق‌های رای متقاعد کنند، هرگونه مشارکت مردمی کمتر از حد مورد انتظار، شانس کسب اکثریت آرا در دور نخست توسط اردوغان را پررنگ‌تر خواهد کرد.

یکی از مقام‌های رسمی حزب دموکراتیک خلق که خواست نامش فاش نشود، در پاسخ به پرسش «المانیتور» مبنی بر نحوه موضع‌گیری این حزب در صورت رقابت اردوغان و احسان‌اوغلو در دور دوم گفت ایسن حزب احتمالاً انتخابات را تحریم خواهد کرد ولی کسسی را وادار نمی‌کند که به پیروی از این تصمیم نخواهد کرد. در این صورت حدود پنج‌درصد از رای‌دهندگان از رفتن پای صندوق‌های رای خودداری کرده و آرای پنج‌درصد دیگر نیز بین اردوغان و احسان‌اوغلو تقسیم خواهد شد.

با همه اینها تمرکز اصلی روی دور نخست انتخابات است. اخیراً دونظرسنجی درباره میزان حمایت مردمی از کاندیداها انجام شده است. این دو نظرسنجی- یکی از آنها توسط یک موسسه معتبر نظرسنجی به نام «متروپل» و دیگری توسط یک شرکت جدید تحت عنوان «ال‌آرسی» انجام شده است - حاکی از آن است که نقطه‌ضعف احسان‌اوغلو به‌عنوان کاندیدای مشترک ایوزیسیون، ناشناخته‌بودن نام وی در میان شهروندان ترک است. بر اساس نظرسنجی متروپل، ۳۲ نفر از صدنفر و بر اساس نظرسنجی ال‌آرسی تنها ۲۴ نفر از صدنفر، احسان‌اوغلو را می‌شناختند.

نتایج نظرسنجی‌ها همچنین نشان می‌دهد احزاب عدالت و توسعه و دموکراتیک خلق به‌طور کامل از کاندیداهای خود حمایت می‌کنند. بر این اسس، ۸۹ درصد حامیان حزب عدالت و توسعه تاکید کرده‌اند از کاندیدای این حزب حمایت می‌کنند. بر اساس نظرسنجی متروپل، سه‌درصد رای‌دهندگان حزب عدالت و توسعه تصمیم دارند آرای خود را به‌منفع احسان‌اوغلو به صندوق بیندازند در حالی که بر اساس نظرسنجی ال‌آرسی، ۶/۹ درصد حامیان حزب عدالت و توسعه به‌نفع این کاندیدا رای خواهند داد.

بر اساس نتایجی که توسط نظرسنجی متروپل به دست آمده است، اگر انتخابات ریاست‌جمهوری ترکیه در تاریخ ۳۰ ژوئن برگزار می‌شد، ۴۲ درصد آرا به اردوغان، ۳۳ درصد به احسان‌اوغلو و ۶/۷ درصد به دمیرتاش اختصاص می‌یافت. ۱۲ درصد نیز از هیچ‌کدام از کاندیداها حمایت نمی‌کردند. شش‌درصد هم به این پرسش پاسخی ندادند.

بر اساس نظرسنجی متروپل، در صورتی که انتخابات به دور دوم بکشد، ۴۱ درصد رای‌دهندگان از اردوغان و ۳۵ درصد از احسان‌اوغلو حمایت می‌کنند. نظرسنجی ال‌آرسی نیز حاکی از آن است که اردوغان در دور دوم ۴۷/۹ درصد آرا، احسان‌اوغلو ۴۳/۴ و دمیرتاش ۴/۹ درصد آرا را از آن خود خواهند کرد. بر اسس این نظرسنجی، ۳/۸ درصد رای‌دهندگان نیز در دور دوم از هیچ‌یک از کاندیداها حمایت نمی‌کنند.

احتمال می‌رود این آمار طی روزهای گذشته اندکی تغییر کرده باشد و تا روز انتخابات نیز شاهد تغییرات بیشتری باشد.

شاید انتخابات ریاست‌جمهوری ۱۰ آگوست به دور دوم بکشد ولی اگر چنین اتفاقی نیفتد و انطور که پیش‌بینی‌های داخلی و خارجی نشان می‌دهد اردوغان در همان دور نخست پیروز شده و به‌عنوان دوازدهمین رییس‌جمهوری ترکیه و نخستین رییس‌جمهوری که به‌طور مستقیم انتخاب می‌شود، قدرت را در دست بگیرد. پیش‌بینی فایننشال‌تایمز به طور کامل محقق شد. این یک «پیروزی چشمگیر است که اردوغان را در مقام ریاست کشوری قرار خواهد داد که تاروپود اجتماعی آن به موازات به شهروندرسیدن او، فرسوده شده است؛ روندی که بیشتر به پوتین شباهت دارد تا اتاتورک. ترکیه نخست رهبری اردوغان، دیگر آن کشوری نخواهد بود که در دوره نخست ۱۰ ساله نخست‌وزیری وی مورد تقدیر قرار می‌گرفت».

چه کسی بر کرسی ریاست‌جمهوری تکیه می‌زند؟

نگاهی به رقبای انتخابات ترکیه

زهرا رحیمی

کمتر از یکماه دیگر کاخ چانکایا میزبان رییس‌جمهور جدید ترکیه خواهد بود و هیچ بعید نیست که رجب طیب اردوغان پس از ۱۲ سال نخست‌وزیری پنج سالی را هم بر مسند ریاست‌جمهوری تکیه بزند. او که نامزد حزب عدالت و توسعه است. پیش از آنکه رییس‌جمهوری جدید برای دوره پنج‌ساله انتخاب می‌شود ولی این فرصت را دارد که برای یک دوره ریاست‌جمهوری دیگر و باقی‌ماندن در «چانکایا» (محلی در حومه آنکارا که مقر ریاست‌جمهوری ترکیه در آن واقع شده است) اعلام کاندیداتوری کند. به اعتقاد بسیاری از تحلیلگران، این نخستین‌بار بعد از دوران عثمانی‌ها و سلجوقیان است که مردم ترکیه تصمیم می‌گیرند چه کسانی بر آنها حکومت کنند. بسیاری از افراد در داخل و خارج ترکیه این پیش‌فرض را در ذهن دارند که «رجب‌طیب اردوغان» نخست‌وزیر ترکیه در دور نخست انتخابات ریاست‌جمهوری این کشور در تاریخ دهم آگوست پیروز خواهد شد. رسانه‌ها و مطبوعات بین‌المللی نیز تمرکز زیادی روی انتخاب یالقوه اردوغان به عنوان رییس‌جمهوری جدید ترکیه داشته‌اند. روزنامه «فایننشال‌تایمز» لندن در تاریخ هفتم ماجولای سرمقاله‌ای تحت عنوان «رویای اردوغان و آینده ترکیه» منتشر کرد این روزنامه سوم‌ماجولای نیز در قالب مقاله‌ای با عنوان «آرزوی بزرگ» یک صفحه کامل را به «اردوغان اختصاص داده بود. سرمقاله فایننشال‌تایمز به آنچه «آرزوهای اردوغان» می‌خواند پرداخته بود. در این مقاله آمده بود: «نخست‌وزیر ترکیه از مدت‌ها قبل به دنبال به‌دست‌آوردن بالاترین سمت کشور است. او معتقد است این راه‌حلی نهایی برای ایجاد تغییر در نظام سیاسی ترکیه است. اردوغان بر این باور است که پیروزی در انتخابات ریاست‌جمهوری در نهایت این فرصت را فراهم می‌کند که آنچه وی از آن به عنوان «دوران قیمومت» یاد می‌کند، بیشتر گذاشته شود؛ مقطع زمانی‌ای که به‌واسطه نفوذ و تاثیر نخبه‌های سکولاریست ارمان‌گرا و توسط «مصطفی کمال آتاتورک» ایجاد شده بود. نخست‌وزیر همچنین به دنبال آن است که نظام ترکیه را از پارلمانی به نظامی که ریشه‌های بیشتری در کاریزما و قدرت سیاسی رییس کشور دارد، تغییر دهد این رای‌دهندگان هستند که درباره سرنوشت سیاسی اردوغان تصمیم می‌گیرند با این وجود حتی اگسر وی در این انتخابات پیروز شود، مشخص نیست آیا آینده سیاسی ترکیه حرکتی رو به جلو خواهد داشت یا خیر»

به نظر می‌رسد فایننشال‌تایمز از پیروزی اردوغان در انتخابات است اما نظرسنجی‌ها نشان می‌دهد نزدیک به ۳۰ درصد از رای‌دهندگان حزب مردم جمهوریخواه به احسان‌اوغلو رای نخواهند داد چراکه این حزب با گرایش‌های سکولار، وی را به دلیل سابقه دینی و محافظه‌کارانه، نماینده خود نمی‌داند. وی یک چهره سیاسی اسلامی است و حزب مردم جمهوریخواه نمی‌تواند جریان چپ داخلی در ترکیه هشدار بدهد. گزارش صندوق‌بیسای، آی‌اچ‌اس‌اس تمام این مسایل درون حزبی را هم کنار بگذارم احسان‌اوغلو با چالش‌های دیگری روبرو است. وی در مقایسه با دو نامزد دیگر فاقد تجربه سیاسی است. شخصیتی سرسپاریز دارد و با کمیسن تبلیغاتی متوسطی که داشته در متقاعدکردن افرادی که خواهان یک رییس‌جمهور عملگرا هستند، با مشکلاتی روبرو است. وی خلاف عزم اردوغان برای تبدیل‌شدن به یک رییس‌جمهور عملگرا، مدعی است که نقش رییس‌جمهور این نیست که مسول شیوه‌های اجرایی باشد. با وجود تمام این جنبه‌های منفی، یک منطق لوله در پس انتخاب احسان‌اوغلو وجود دارد؛ وی نقاسی است که انتظار می‌رود به حیاط‌خلوت حزب عدالت و توسعه دست پابد. به عقیده برخی کارشناسان ترک، «شبکه اجتماعی» گسترده داخلی و خارجی احسان‌اوغلو نقطه قوت وی خواهد بود. از نظر جامعه‌شناختی وی نامی است که می‌تواند نوعدای که از ایده‌های فساد و گرایش‌های خصمانه اردوغان سرخورده شده‌اند اما تاکنون هیچ گزینه دیگری نداشته‌اند، بدانند.

دمیرتاش، بی‌تجربه اما شناخته‌شده

صلاح‌الدین دمیرتاش ۴۱ ساله از حزب دموکراتیک مردم (HDP)، دیگر نامزد انتخابات ریاست‌جمهوری ترکیه است سوّمه جدیدی که شانس زیادی برای پیروزی در انتخابات ندارد؛ دمیرتاش در سال ۱۹۷۳ میلادی در شهرستان پالوی الازیغ به دنیا آمد و به زبان کردی مسلط نیست زیرا از کودکی به زبان ترکی استانبولی حرف زده است در نتیجه حقوق تحصیل تغییر داد. اگرچه حضور اردوغان و اصلاحات او با خوشامدگویی بی‌سابقه‌ای از جلب مردم مواجه شد تا جایی که خیلی‌ها معتقدند او را با اتاتورک مقایسه کردند؛ با این حال اقدامات او برای اصلاح قانون اساسی ترکیه جنگیدند به پیشرفت و ایجاد بسترهای دموکراتیک باشد بار هم به دید تردید نگریسته می‌شود. این تردید در کنار پیشینه تاریخ‌ساز آنچنان ناپدیا نخواهد بود چرا که تاریخ ترکیه ثابت کرده قانون اساسی رمانی تغییر می‌کند که بخواهد قدرت حزب حاکم را افزایش دهد.

کودتای نظامی، میراث ناخلف کمال آتاتورک

فروپاشی عثمانی و تشکیل کشور ترکیه علاوه بر ایجاد احساسات شدید ناسیونالیستی میراث دیگری هم برای این کشور داشت. ارتش ترکیه و نیروهای نظامی که نقش اول حفظ سازندگی در استقلال و استقرار جمهوری ترکیه بودند تا سال‌ها این نقش را حفظ کردند و صحنه را برای کودتاها خالی نگزدند. نخستین قانون اساسی ترکیه در سال ۱۹۲۱ تنظیم و تصویب شد. به موجب این قانون شیوه حکومت در ترکیه از پادشاهی به جمهوری تغییر پیدا کرد. دومین قانون اساسی که در تکمیل قانون اساسی پیشین به تصویب رسید، منتخب ترکیه رسید در سال ۱۹۲۴ تنظیم شد. بر اساس مصوبات این قانون اصلی‌ترین رکن حکومتی ترکیه سیستم لایسیسه و جدایی دین از حکومت در اداره امور کشور در چارچوب نظامی پارلمانی بود. انتخاب رییس‌جمهور از پارلمان و انتخاب نخست‌وزیر و اعضای کابینه از سوی حزب پیروز در پارلمان از دیگر مصوبات اساسی این قانون بود.

با وجود تصویب قانون اساسی در پارلمان ترکیه در عمل این دامنه نفوذ ارتش ترکیه بود که مشخص می‌کرد امور از چه طریقی باید رفع و رجوع شود. از سال ۱۹۲۴ تا سال ۱۹۶۰ جمهوری خلق اتاترک؛ تنها حزبی بود که در ترکیه بدون وجود قید و شرط سیاسی کشور فعالیت می‌کرد. این روند با سال ۱۹۵۰ و روی کارآمدن حزب «دموکراتیک ترکیه» ادامه داشت. در این سال این حزب توانست انحصار قدرت حزب جمهوری خلق را بشکند و به مدت ۱۰ سال اداره امور را در دست گیرد. در سال ۱۹۶۰ بود که کاسه صبر ارتشی‌ها لبریز و موجب شد تا در یک کودتای نظامی با هدف حفظ نظام لایسیک به‌عنوان یکی از ارکان اصلی قانون اساسی، حزب دموکراتیک را از قدرت خلع کنند.

کودتای ۱۹۶۰ ارتش ترکیه بیش‌تر دامه شکرت مردم در یک همه‌پرسی برای جایگزینی قانون اساسی‌ای بود که در آن اختیارات ارتش و نظامی‌گری آن هیبت نظام‌های لایسیک به طور قابل ملاحظه‌ای افزایش پیدا می‌کرد. تشکیل دادگاه اساسی نقطه عطفی دیگری در این مجموعه قانونی بود که تا سال‌ها بعد تاثیر بسیاری در تحولات سیاسی ترکیه داشت. از جمله وظایف این دادگاه که نقشی اساسی‌ای در آن صحنه سیاسی کشور داشت، رسیدگی به شکایت دادستان کل کشور در مورد تخلف احزاب از حضور خروج از اصول قانون اساسی بود که در توسعه، معاونان، وزرا، شهرداران، نمایندگان کنگره و روزنامه‌نگاران، خبر نامزدی خود را اعلام کرد. وی بیشترین شانس پیروزی را دارد اما احتمال اینکه بتواند در دور نخست به‌طور قاطعانه اکثریت آرا را از آن خود کند، چندان زیاد نیست.

نخست‌وزیر کنونی ترکیه در ۲۶ ژانویه سال ۱۹۵۴ در منطقه قاسیماتای استانبول به دنیا آمد. در سفر به برجستان در سال ۲۰۰۴ اعلام کرد که اصالتا گرجی‌تبار است و خانواده‌اش قبل از تولد وی، از شهر گوئی‌ی از توابع رزه در نزدیکی مرز گرجستان به استانبول کوچ کرده بودند. اردوغان از اعضای موسس حزب «عدالت و توسعه» است که دوره نمایندگی مجلس ترکیه، یک دوره نائب‌السر شهرداری کلانشهر استانبول و سه دوره نخست‌وزیری ترکیه از سوالق سیاسی این سیاستمدار به نسبت کهنه‌کار است. وی به گفته خودش در کودکی برای گذران زندگی دستفروشی می‌کرد و مدتی را نیز در آن کسالی که به وی رای نخواهند داد هم مورد تحسین قرار می‌گیرد.

شانس واقعی پیروزی

بیش‌بینی نتایج انتخابات در این مرحله چندان آسان نیست. اما به عقیده بسیاری از کارشناسان ترک، حزب «اردوغان» می‌رفت تا در انتخابات محلی ۳۰ مارس، بسیار دشوار باشد. انتخاب «اکمل‌الدین احسان‌اوغلو» به‌عنوان کاندیدای مشترک احزاب جمهوریخواه خلق و حرکت ملی نتوانست رای‌دهندگان خود را به حضور پای صندوق‌های رای متقاعد کند. هرگونه مشارکت مردمی کمتر از حد مورد انتظار، شانس کسب اکثریت آرا در دور نخست توسط اردوغان را پررنگ‌تر خواهد کرد.

یکی از مقام‌های رسمی حزب دموکراتیک خلق که خواست نامش فاش نشود، در پاسخ به پرسش «المانیتور» مبنی بر نحوه موضع‌گیری این حزب در صورت رقابت اردوغان و احسان‌اوغلو در دور دوم گفت ایسن حزب احتمالاً انتخابات را تحریم خواهد کرد ولی کسسی را وادار نمی‌کند که به پیروی از این تصمیم نخواهد کرد. در این صورت حدود پنج‌درصد از رای‌دهندگان از رفتن پای صندوق‌های رای خودداری کرده و آرای پنج‌درصد دیگر نیز بین اردوغان و احسان‌اوغلو تقسیم خواهد شد.

با همه اینها تمرکز اصلی روی دور نخست انتخابات است. اخیراً دونظرسنجی درباره میزان حمایت مردمی از کاندیداها انجام شده است. این دو نظرسنجی- یکی از آنها توسط یک موسسه معتبر نظرسنجی به نام «متروپل» و دیگری توسط یک شرکت جدید تحت عنوان «ال‌آرسی» انجام شده است - حاکی از آن است که نقطه‌ضعف احسان‌اوغلو به‌عنوان کاندیدای مشترک ایوزیسیون، ناشناخته‌بودن نام وی در میان شهروندان ترک است. بر اساس نظرسنجی متروپل، ۳۲ نفر از صدنفر و بر اساس نظرسنجی ال‌آرسی تنها ۲۴ نفر از صدنفر، احسان‌اوغلو را می‌شناختند.

نتایج نظرسنجی‌ها همچنین نشان می‌دهد احزاب عدالت و توسعه و دموکراتیک خلق به‌طور کامل از کاندیداهای خود حمایت می‌کنند. بر این اسس، ۸۹ درصد حامیان حزب عدالت و توسعه تاکید کرده‌اند از کاندیدای این حزب حمایت می‌کنند. بر اساس نظرسنجی متروپل، سه‌درصد رای‌دهندگان حزب عدالت و توسعه تصمیم دارند آرای خود را به‌منفع احسان‌اوغلو به صندوق بیندازند در حالی که بر اساس نظرسنجی ال‌آرسی، ۶/۹ درصد حامیان حزب عدالت و توسعه به‌نفع این کاندیدا رای خواهند داد.

بر اساس نتایجی که توسط نظرسنجی متروپل به دست آمده است، اگر انتخابات ریاست‌جمهوری ترکیه در تاریخ ۳۰ ژوئن برگزار می‌شد، ۴۲ درصد آرا به اردوغان، ۳۳ درصد به احسان‌اوغلو و ۶/۷ درصد به دمیرتاش اختصاص می‌یافت. ۱۲ درصد نیز از هیچ‌کدام از کاندیداها حمایت نمی‌کردند. شش‌درصد هم به این پرسش پاسخی ندادند.

بر اساس نظرسنجی متروپل، در صورتی که انتخابات به دور دوم بکشد، ۴۱ درصد رای‌دهندگان از اردوغان و ۳۵ درصد از احسان‌اوغلو حمایت می‌کنند. نظرسنجی ال‌آرسی نیز حاکی از آن است که اردوغان در دور دوم ۴۷/۹ درصد آرا، احسان‌اوغلو ۴۳/۴ و دمیرتاش ۴/۹ درصد آرا را از آن خود خواهند کرد. بر اسس این نظرسنجی، ۳/۸ درصد رای‌دهندگان نیز در دور دوم از هیچ‌یک از کاندیداها حمایت نمی‌کنند.

احتمال می‌رود این آمار طی روزهای گذشته اندکی تغییر کرده باشد و تا روز انتخابات نیز شاهد تغییرات بیشتری باشد.

شاید انتخابات ریاست‌جمهوری ۱۰ آگوست به دور دوم بکشد ولی اگر چنین اتفاقی نیفتد و انطور که پیش‌بینی‌های داخلی و خارجی نشان می‌دهد اردوغان در همان دور نخست پیروز شده و به‌عنوان دوازدهمین رییس‌جمهوری ترکیه و نخستین رییس‌جمهوری که به‌طور مستقیم انتخاب می‌شود، قدرت را در دست بگیرد. پیش‌بینی فایننشال‌تایمز به طور کامل محقق شد. این یک «پیروزی چشمگیر است که اردوغان را در مقام ریاست کشوری قرار خواهد داد که تاروپود اجتماعی آن به موازات به شهروندرسیدن او، فرسوده شده است؛ روندی که بیشتر به پوتین شباهت دارد تا اتاتورک. ترکیه نخست رهبری اردوغان، دیگر آن کشوری نخواهد بود که در دوره نخست ۱۰ ساله نخست‌وزیری وی مورد تقدیر قرار می‌گرفت».

اردوغان خلافیت را از عدالت و توسعه می‌گیرد

ترک‌تازی‌های کاریکاتور آتاتورک

حمیدرضا آریان‌پور

تقسیم و تلاش‌های برای ساختن یک قهرمان ملی جمهوری، بعد از ریزش از کار برکنار شدن شد و گمال رئیس‌جمهور ترکیه، با حذف او در تغییرات قانون اساسی در میان موافقتش هم کاشت این روزها آرزوی است. با این حال در شرایطی که عزم جدی در میان مخالفان برای به چالش کشیدن این سیاستمدار کهنه‌کار وجود ندارد تمام نظرسنجی‌ها و آی‌پی‌ها مقتدر پیروز انتخابات آینده هستند و پیروزی قاطعی که در همان دوره رهبری کرده است، کمتر از یکماه به انتخابات ریاست‌جمهوری ترکیه مانده است با این حال بنرها و پوسترهای انتخاباتی اندکی در خیابان‌ها و سطح شهرها دیده می‌شود. هیچ اتوبوس را با تبلیغات انتخاباتی نمی‌بینید از بگومگوها و جنگ لفظی کاندیداها هیچ خبری نیست.

فضای رقابت‌های انتخابات ریاست‌جمهوری ترکیه که از جمعه پیش رسما آغاز شده در مقایسه با انتخابات محلی که ماه مارس برگزار شد، نسبتا آرام است. این آرامش البته از روند نامتعادل انتخابات حکایت دارد. به گفته برخی تحلیلگران سیاسی رجب‌طیب اردوغان به عنوان جدی‌ترین کاندیدای کرسی ریاست‌جمهوری می‌داند چطور باید در عرصه سیاسی ترکیه بازی کند چرا که این نخست‌وزیر ۷۰ ساله به عنوان یک سیاستمدار کهنه‌کار کولماری از چندین دهه تجربه کار سیاسی و مهارت‌های کلامی برای تهییج اکثرعمومی را دارا است. به اعتقاد این دسته از ناظران سیاسی اردوغان در نظرسنجی‌ها دست بالا را داشته و پیروزی‌اش در انتخابات قطعی است.

اوزر سنکار، رییس مرکز نظرسنجی متروپل به خبرگزاری آناتولی ترکیه می‌گوید: «احسان‌اوغلو و دمیرتاش به عنوان رقبای سیاسی اردوغان در انتخابات ریاست‌جمهوری تجربه کافی را ندارند. همچنین فکر می‌کنم که آنها پول کافی هم برای رقابت‌های انتخاباتی ندارند. اما ابزارها و اهرم‌های اردوغان در این انتخابات برای پیروزی کاملا مهیاست»

اکمل‌الدین احسان‌اوغلو روشنفکر اسلام‌گرای ۷۰ ساله‌ای که رقیب او در این انتخابات بشمار می‌رود در میان افکارعمومی ناشناخته است و صلاح‌الدین دمیرتاش نماینده عضو حزب نزدیک به کردها هم نیز مردم ناشناخته‌شده نیست. اما از نفوذ دولتی اردوغان و تسلط فزاینده وی بر رسانه‌ها که بگذریم دولت فعلی گام‌های بلندی را برای تحت تاثیر قراردادن افکارعمومی و جلب آرای آنان برداشته که در اینجا به نمونه از آنها اشاره می‌کنیم:

آزادی نظامیان متهم به کودتا

همزمان با متهم‌شدن دولت اردوغان به فساد و انتشار نوارهای صوتی متعددی که این اتهام‌ها را سنگین‌تر می‌کرد، دادگاهی در ترکیه حکم آزادی ۳۲۰ نفر از نظامیان که گفته می‌شد در طرح توطئه برای کودتا علیه دولت اردوغان در سال ۲۰۰۳ دست داشته‌اند را صادر کرد. اردوغان خود نیز که بارها نظامیان را به تلاش برای سرنگونی دولتش متهم کرده بود از آزادی این نظامیان حمایت کرد. بسیاری از کارشناسان ترک بر این باورند که آزادی افسران ارشد ارتش آن هم پس از چهارسال حبس، درست دوماه مانده به انتخابات ریاست‌جمهوری تصادفی نیست. منتقدان پیش‌تر نخست‌وزیر ترکیه را متهم می‌کردند که از محاکمه افسران ارتش در سال‌های گذشته به عنوان دستاویزی برای مهار ارتش و فشار به فرماندهان ارشد آن استفاده کرده است. آنها همچنین می‌گویند دستگیری‌ها همکاری فتحالله گولن، روحانی هم‌پیمان سابق اردوغان انجام گرفته است. اما پس از افشای فساد مالی اخیر مرتبط با

نخست‌وزیر، احتلاف شدیدی بین جریان گولن و اردوغان به وجود آمد و به دنبال آن در دام سامبر سال ۲۰۱۳ نخست‌وزیر ترکیه از محاکمه مجدد این افسران حمایت کرد.

سلاح با کردها و جذب آرای دشمنان ۳۰ساله

مجلس ترکیه در آستانه انتخابات ریاست‌جمهوری طرح لایحه سلاح با کردها را به تصویب رساند. با این اقدام دولت اردوغان شرایط حقوقی و قانونی برقراری صلح با حزب ممنوعه کارگران کردستان را فراهم آورد بر اساس این لایحه شش مادهای اعضای یک